

Львівська
Педагогічна
Спільнота

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА:
МЕТОДИКА ТА ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ**

21–22 грудня 2018 р.

Львів

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million (13.5% of the population).

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for doing so in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This paper sets out the following objectives:

- to help older people to live longer, healthier, and more active lives;
- to help older people to live in their own homes and communities;
- to help older people to meet their needs for care and support.

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for doing so in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This paper sets out the following objectives:

- to help older people to live longer, healthier, and more active lives;
- to help older people to live in their own homes and communities;
- to help older people to meet their needs for care and support.

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for doing so in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This paper sets out the following objectives:

- to help older people to live longer, healthier, and more active lives;
- to help older people to live in their own homes and communities;
- to help older people to meet their needs for care and support.

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for doing so in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This paper sets out the following objectives:

- to help older people to live longer, healthier, and more active lives;
- to help older people to live in their own homes and communities;
- to help older people to meet their needs for care and support.

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for doing so in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This paper sets out the following objectives:

- to help older people to live longer, healthier, and more active lives;
- to help older people to live in their own homes and communities;
- to help older people to meet their needs for care and support.

**Громадська організація
«Львівська педагогічна спільнота»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Психологія та педагогіка:
методика та проблеми
практичного застосування»**

21–22 грудня 2018 р.

ЧАСТИНА I

**Львів
2018**

УДК 159.9+37.01(063)
П 86

П 86 Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування:
Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції
(м. Львів, 21–22 грудня 2018 року). – У 2-х частинах. – Львів: ГО «Львівська педагогічна
спільнота», 2018. – Ч. 1. – 144 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 159.9+37.01(063)

© Автори статей, 2018
© Львівська педагогічна спільнота, 2018

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Варій М. Й.

ЗОВНІШНІЙ ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ
ЯК СУКУПНІСТЬ ПСИХІЧНОГО..... 7

Гроголь А. С.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА НАВЧАЛЬНУ
УСПІШНІСТЬ ПІДЛІТКА..... 10

Заверуха О. Я.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
НОРМИ, ПАТОЛОГІЇ ТА ДЕВІАЦІЇ ПОВЕДІНКИ
У ПРОЦЕСІ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ..... 13

Заліська О. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ ДИТИНИ З ГІПЕРАКТИВНИМ РОЗЛАДОМ
ТА СИНДРОМОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ..... 15

Ковальчук М. В.

АТРИБУТИ ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ..... 18

Кутовий К. П., Монахович Д. Р.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
СТУДЕНТІВ ХУДОЖНІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ..... 20

Погасій І. О.

ВПЛИВ КАЗКИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ..... 23

Собко К. Л., Комар Т. О.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ..... 25

Михальчук Ю. О., Солтис Д. Ю.

ЕМОЦІЙНА СКЛАДОВА ОСОБИСТОСТІ БАТЬКІВ,
ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ..... 28

Хрунь О. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ МУЗИКАНТА..... 31

Цибульська Ю. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ..... 34

Шевцова О. М., Собко К. Г.

ОСОБИСТІСНА ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ..... 37

**НАПРЯМ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ
ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)**

Пехарєва С. В., Александрова А. В. АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	41
Бірюкова В. В. ВПЛИВ СПІЛКУВАННЯ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	44
Гурська О. О., Рудик Т. С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВІЯВЛЕННЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	46
Гаркуша І. В., Дольник Т. А. ВІДОБРАЖЕННЯ В САМОСВІДОМОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ОСОБИСТІСНОГО СМISЛУ «Я»	49
Касьянова О. М., Турішева Л. В. ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВОГО ТЕКСТУ	51
Качковська А. Є. ШКІЛЬНИЙ БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ.....	54
Кізь Н. М. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В. СУХОМЛІНСЬКОГО ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.....	56
Кротік К. В. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ПОКАЗНИКІВ СПРЯМОВАНOSTІ ХАРАКТЕРУ І ПІДСВІДОМИХ ПОТРЕБ ПІДЛІТКІВ.....	59
Лаврінчук Ю. О. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВПЦІ.....	63
Литвинчук Т. А. Я-КОНЦЕПЦІЯ ЯК ФАКТОР ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	66
Мілевська О. О. ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ СКЛАДНИХ ФОРМ ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	70
Гаркуша І. В., Хейло Я. О. ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КАР'ЄРА»	73
Чорна Н. О. ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СЛУЖБИ В АРМІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	75

Яцюк Т. В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	78
--	----

НАПРЯМ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Аль-Мряят О. Б.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ І НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТЕНТИЧНОГО СПЕКТРА	82
---	----

Анкудінова І. О.

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМ НЕДОРОЗВИТКОМ ЧИТАННЮ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОБОТИ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ВАД	84
---	----

Кмін К. С.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН АСПН ТА СПТ	87
---	----

Кмін К. С.

СУТНІСТЬ ПСИХОКОРЕКЦІЙНИХ ГРУП: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ.....	89
---	----

Прокоф'єва О. О., Прокоф'єва О. А.

РОЗМОВА ПРО ВІЙНУ З ДІТЬМИ.....	92
---------------------------------	----

Шипелік Т. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ У ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЛЕГКОГО СТУПЕНЮ.....	95
---	----

НАПРЯМ 4. СОЦІАЛЬНА І ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Базилевська Л. О.

ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ	98
---	----

Теслик Н. М., Бережна Д. В.

ПРОВІДНІ КОНЦЕПЦІЇ ЗЛОЧИННОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	101
--	-----

Венгер Г. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ....	104
---	-----

Гужва Г. С.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ.....	107
--	-----

НАПРЯМ 5. ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

Докучасва В. В.

ЗВОРОТНИЙ ІНЖИНИРИНГ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ.....	109
---	-----

Льчишин Н. М., Тимняк З. С. ВАЖЛИВІСТЬ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ.....	112
Карасьова Л. А. РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ.....	114
Кожушкіна Т. Л. ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА КРИТЕРІЯ СФОРМОВАНOSTІ АКСІОЛОГІЧНОГО-МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ КУЛЬТУРИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ.....	116
Коростіянець Т. П. ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ СТУДЕНТІВ	119
Малик Г. Д., Жиляк І. М. СУБТИТУВАННЯ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА	122
Марчак О. Ю. ІСТОРИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ВПЛИВУ СКОВОРОДИ ПІВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ ФІЛОСОФІЇ СВОБОДИ НА СТРУКТУРУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СЛОБОЖАНЩИНИ ХVІІІ СТ.....	126
Пасічник М. В. АНАЛІЗ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ, ЯКІ МОЖНА ВИКОРИСТОВУВАТИ НА УРОКАХ ХІМІЇ В ШКОЛІ	128
Продан Ю. П. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ.....	130
Сніцар І. В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	133
Тутків N. M. PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PETROLEUM ENGINEERS	136
Шамшура І. А. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	139
Шевченко Л. М. ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ...	142

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Варій М. П.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної та практичної психології*
Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ЗОВНІШНІЙ ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ ЯК СУКУПНІСТЬ ПСИХІЧНОГО

Особистість функціонує у зовнішньому життєвому просторі, котрий охоплює природний, духовний, соціальний, політичний, економічний, фаховий, етнічний, предметний, інформаційний та сімейний простори. Ці простори для особистості є зовнішнім психічним, тобто вони утримують велику сукупність психічного, яке постійно впливає на неї [1, с. 183-188].

Так, у природному просторі особистість залучена у світ живої природи, оскільки вся її життєдіяльність підпорядкована біологічним законам. Адже біологічний розвиток індивіда є початковою умовою його психічного розвитку. Власне індивід уже народжується з певним набором біологічних властивостей та фізіологічних механізмів. Біологічний чинник діє впродовж усього життя індивіда. Власне він впливає на формування в людині біопсихічної підструктури, котра «утримує властивості, котрі незрівнянно більше залежать від фізіологічних особливостей мозку, всієї нервової системи, віку, що становить підґрунтя психологічного розвитку» [2, с. 145-157]. Ця структура особистості представлена насамперед генетичними, віковими й статевими особливостями, а також утримує темперамент, задатки і патологічні утворення.

Складовою природного простору особистості є екологічний простір.

До духовного життя, вищих цінностей людського буття особистість залучена через зовнішній духовний простір. Власне через духовне життя особистість реалізує прагнення внести свою частку в збереження вищих цінностей. Тому її діяльність спрямована на розширення кола людей, які приймають ті цінності, котрі суб'єкт обґрунтував, або цінності, до яких він приєднався як послідовник.

Важливе місце в духовному просторі особистості належить релігії. Через віру в Бога особистість залучається до тієї вищої духовності, яка охоплює Космос, стверджує в Людині людяність, тобто гуманізм, доброту, відповідальність за Життя тощо. Однак цього не можна сказати про деструктивні культури.

В соціальному просторі особистість функціонує через залученість до соціального життя, у світ людей як особистості, як члена макро- і мікросоціуму. Соціально-психологічне буття виявляється як заглибленість у міжособистісні відносини, реалізація прагнень зберегти міжособистісні стосунки або змінити їх у бажаному напрямі, розширити свій вплив, посилити авторитет тощо. Лише у соціальному просторі людина переживає зв'язок з минулими поколіннями, долучається до його історії. Соціальне буття зберігає їх у вигляді традицій, етичних соціальних норм, правил та ін. Але соціальний простір є насамперед простором сучасників, співтовариством людей, які виявляють активність, безпосередньо спілкуються один

завдає, вихідного матеріалу та методичних модифікацій приводять до урізноманітніння окремих форм груп. Серед них найбільш відомі групи поведінкового тренінгу, тренінгу чутливості, рольового тренінгу, відсотренінгу. Але найбільш суттєвим є процедура спорідненість цих груп, їх схожість за зовнішніми характеристиками і внутрішніми параметрами.

Список літератури:

1. Роджерс К. Несколько важных открытий // Вестник МГУ. – Сер. 14 «Психология». – 1990. – № 2. – С. 58-65.
2. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам. – СПб. : ЗАО «Издательство «Питер», 1999. – 384 с.
3. Firbert M.S. Sensitivity training: An analysis of trainer interventions and group process / M.S. Firbert // Psychological Reports. – 1968. – № 22. – P. 829-838.
4. Shapiro J.L. Methods of group psychotherapy and encounter / J.L. Shapiro. – Itasca, Ill. : F.E. Peacock, 1978.
5. Yalom I.D. Study of group therapy dropouts / I.D. Yalom // Archives of general Psychiatry. – 1966. – № 14. – P. 393-414.

Прокоф'єва О. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

Прокоф'єва О. А.

*старший викладач
кафедри анатомії і фізіології людини і тварин*

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Закарпатська область, Україна*

РОЗМОВА ПРО ВІЙНУ З ДІТЬМИ

Все частіше ми чуємо серед розмов молодших школярів дитячі роздуми про війну. Багатьом дітям не вистачає базових навичок грамотності, які необхідні для розмежування думок і фактів. Національна спілка по запобіганню жорстокої поведінки з дітьми (NSPCC) Великобританії провела 2017 р. дослідження, яке виявило, що серед основних думок дітей є ядерна війна. NSPCC наголошує, що психічне здоров'я дітей руйнується фальшивими, підробленими новинами [1]. Те, як світ зараз споживає новини, різко відрізняється від того, як це було 20 років тому. Діти, молодь зростають в агресивному інформаційному просторі, вони спостерігають за масштабними інцидентами, які розгортаються наживо на телебаченні, подіями в зоні операції об'єднаних сил ООС (антитерористичної операції), мають доступ до багатьох думок в соціальних мережах, часто з ненадійних джерел. Фальшиві новини – це сенсаційна, перебільшена, часто неправдива інформація, яка поширюється для збільшення кількості споживачів і доходів. Такі новини мають цілеспрямований вплив на формування світогляду за певним замовленням. Дорослі можуть (але не завжди) розрізняти реальні і нерéalні повідомлення, можуть зрозуміти мотиви авторів і сприймати інформацію з обережністю. У дітей немає такого досвіду і навичок, те, що вони читають ічують,

не обговорюється і не піддається сумніву ні вдома, ні в школі. Це призводить до великих проблем. Найбільшим страхом у дітей є війна і тероризм. Зростаючі рівні їх занепокоєння пов'язані з новинами – чи то АТО, онкозахворювання, тероризм, автокатастрофи. Ніколи ще не було більш важливого часу, щоб забезпечити дітей і молоді доступом до об'єктивних новин, які їм можна дивитися без страху. Однак, це, скоріш за все, утопія. Ключовим є розвиток критичного мислення, створення довірливої і безпечної атмосфери вдома і в школі. Відсутність підтримки, яка допомагає розвитку критичного мислення, безперечно, призведе до збільшення проблем психічного здоров'я серед молоді.

У сучасному світі батьки і вчителі також стикаються з проблемою пояснення насильства, тероризму, війни дітям. Це важкі, але вкрай необхідні бесіди. Вони дають батькам і вчителям можливість допомогти своїм дітям почувати себе більш безпечно і ввігнути та розуміти світ, в якому вони живуть.

Наступна інформація може бути корисною для батьків і вчителів під час обговорення цих питань.

Послухайте дітей:

- Створіть час і місце, щоб діти могли задавати свої питання. Не змушуйте дітей говорити про свої переживання, поки вони не готові.
- Пам'ятайте, що діти схильні персоналізувати ситуації. Наприклад, вони можуть турбуватися про друзів або родичів, які живуть у місті, пов'язаному з інцидентами або подіями.
- Допоможіть дітям знайти способи висловитися. Деякі діти можуть не вміти говорити про свої думки, почуття або страхи. Вони можуть малювати малюнки, грати з іграшками або писати розповіді чи вірші, які прямо або опосередковано пов'язані з поточними подіями.

Дайте відповідь на питання дітей:

- Використовуйте слова та поняття, які може зрозуміти дитина. Зробіть своє пояснення відповідним віку вашої дитини та рівнем розуміння. Не перешкоджайте дитині великою кількістю інформації.
- Дайте дітям чесні відповіді та інформацію. Діти, як правило, знають, чи ви не чесні.
- Будьте готові повторювати пояснення або провести кілька розмов. Деяку інформацію може бути важко прийняти чи зрозуміти. Дитина питає одне і те саме кілька разів для того, щоб стати впевненою.
- Визнавайте та підтримуйте думки, почуття та реакції дитини. Нехай вона знає, що ви вважаєте її питання та зауваження важливими.
- Будьте послідовні та обнадійливі, але не робіть нереалістичних обіцянок.
- Уникайте стереотипів щодо раси, національності або релігії. Використовуйте можливість навчати толерантності та пояснити упередження.
- Пам'ятайте, що діти вчать спостерігати за своїми батьками та вчителями. Вони дуже зацікавлені в тому, як ви реагуєте на події. Вони навчаються, слухаючи ваші бесіди з іншими дорослими.
- Дайте дітям зяти, що ви відчуваєте. Добре, щоб вони знали, чи ви зацікавлені, чи турбуєтесь про події. Однак, не обтяжуйте їх вашими турботами.
- Не протиставляйте спосіб поведінки вашої дитини з подіями. Якщо дитина відчуває заспокоєння, сказавши, що це відбувається дуже далеко, зазвичай, краще не розходитися. Для того, щоб відчути себе в безпеці, дитині варто подумати про подію.

Надайте підтримку:

• Не дозволяйте дітям дивитись на телебаченні численні насильницькі чи негтивші зображення. Повторні страші зображення або сцени можуть бути дуже тривожними, особливо для маленьких дітей.

• Допоможіть дітям встановити передбачуваний розпорядок. Діти більш впевнені, коли мають структуроване життя. Школа, заняття спортом, дні народження, свята та групові завітя додають візвисності під час стресових ситуацій.

• Координація інформації між родиною та школою. Батьки повинні знати про події та дискусії у школі. Вчителі повинні знати про конкретні страхи та проблеми дитини.

• Діти, які зазнали травми чи втрати, можуть проявляти більш іптенсивні реакції на трагедії або новини про війну чи терористичні інциденти. Ці діти можуть потребувати додаткової підтримки та уваги.

• Дивіться на фізичні симптоми, пов'язані зі стресом. Багато дітей виявляють тривогу та стрес через скарги на фізичні болі.

• Слідкуйте за можливим занепокоєнням через насильницькі фільмами або військовій теми комп'ютерних ігор.

• Ознаки того, що дитині може знадобитися професійна допомога, включають: постійні проблеми зі сном, постійні порушення думок, страші образи, іптенсивні страхи стосовно смерті.

• Допоможіть дітям спілкуватися з іншими людьми та виражати себе влома. Деякі діти, можливо, захочуть написати листи або намалювати малюнки президентові, військовим, місцевій газеті або горючим сім'ям.

• Нехай діти будуть дітьми. Вони, можливо, не хочуть думати або говорити багато про важкі події. Це добре, якщо вони грають у м'яч, лазають на дерева або катаються на велосипеді тощо.

Війна та АТО непрості для розуміння та прийняття. Зрозуміло, що багато маленьких дітей почуваться зашутапими, засмученими та тривожними. Батьки, вчителі та дбайливі дорослі можуть допомогти, слухаючи та відповідаючи чесно і послідовно, підтримуючи. Більшість дітей, навіть ті, які зазнають травми, є досить стійкими. Як і більшість дорослих, вони можуть і здатні пройти через важкі часи і продовжувати своє життя. Створюючи відкрите середовище, де вони почуваться вільними задавати питання, батьки і вчителі можуть допомогти їм влоратись і зменшити можливість емоційних труднощів, зберегти психологічне здоров'я.

Список літератури:

1. Cox N. Children now say their main worries include nuclear war – their mental health is being wrecked by fake news [Electronic resource] / N. Cox // Independent. – Access mode: <https://www.independent.co.uk/voices/fake-news-children-anxiety-opinion-literacy-misinformation-schools-a7955046.html>
2. Terrorism and War: How to Talk to Children [Electronic resource] // American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. – 2017. – # 87. – Access mode: https://www.aacap.org/AACAP/Families_and_Youth/Facts_for_Families/Guide/Talking-To-Children-About-Terrorism-And-War-087.aspx

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ У ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЛЕГКОГО СТУПЕНЮ

Розширення соціальної активності, набуття самостійності, вдосконалення комунікативних навичок і планування свого майбутнього в підлітковому віці неможливе без формування смисложиттєвої сфери особистості. Найважливішим новоутворенням для становлення смисложиттєвої сфери особистості є становлення смисложиттєвої регуляції, на основі якої формується почуття дорослості, смисложиттєві орієнтації, а також система життєвих призначень.

Поняття життєвого призначення важливе для розуміння конструктивного розвитку особистості і в персонології вивчалось представниками напряму гуманістичної психології (А. Адлер, А. Маслоу, К. Юнг); а також вітчизняними і російськими вченими (Б. Анашьєв, К. Абульхаїмова-Славська, О. Коржова, О. Мотков, С. Рубінштейн та ін.). Згідно О. Моткова: «Життєві призначення – це спочатку задані природні орієнтації людини, його загальна життєва спрямованість, що виражає схильність до певного типу функціонування, стилю діяльності, типу стосунків до себе, людей і Світу в цілому» [4]. Для вивчення життєво-смислової сфери особистості в нашому дослідженні на констатуючому етапі дослідження була застосована методика О. Моткова «Життєве призначення». Ця методика розглядає для вивчення чотири пари життєвих призначень, які мають полярну природу: «виконавець-творець», «керівник-підлеглий», «підтримка інших – підтримка себе», «ситуативна орієнтація – духовна орієнтація».

Дослідження особливостей життєвих призначень проводилося на базі школи-інтернату № 12 м. Києва, школи-інтернату № 26, а також Київської міської клінічної психоневрологічної лікарні № 1 ім. акад. І. П. Павлова. Основну групу склали 150 підлітків з легкою розумовою відсталістю (F70) у віці 14-15 років. Контрольну групу склали 104 підлітки з нормальним інтелектом, школярі середніх загальноосвітніх шкіл Подільського району м. Києва.

Для оптимізації розвитку особистості найбільш важлива вираженість творчої і духовної орієнтації. Як показали результати дослідження, вираженість цих орієнтацій зростає із зменшенням рівня гармонійності: творча – з 39,4% у контрольній групі підлітків до 1,3% у основній; духовна – з 30,8% у контрольній групі до 7,3% у основній ($p < 0,01$). Вираженість альтруїстичної орієнтації («підтримка інших») також падає із зменшенням рівня гармонійності: з 75,9% у контрольній групі до 21,3% у основній ($p < 0,01$).

У підлітків контрольної групи в парі орієнтації «керівник-підлеглий» переважає орієнтація керівника (64,4%), у підлітків основної групи переважає орієнтація підлеглою (61,3%); ($p < 0,01$). Дані аналізу вираженості полярних орієнтацій за цією методикою представлені у наступній таблиці.